

Investigating the Effect of Economic and Accounting Performance Criteria on the Readability of Financial Reporting Based on the Information Narrative Disclosure ¹

Yaghoub Hosseinpour², Naser Izadinia³, Hamzeh Mohammadi Khoshoui⁴,
Mohammad Alimoradi⁵

Received: 2022/06/15
Accepted: 2022/11/18

Research Paper

Abstract

Managers can deliberately reduce the narrative of information by complicating its readability, thereby reducing the transparency and understanding of financial statement users. Managers complicate the disclosure of information when they perform poorly. This study aims to investigate the effect of economic and accounting performance criteria on the readability of financial reporting. A sample of 152 companies listed on the Tehran Stock Exchange was selected by systematic elimination method from 2012 to 2021. In terms of purpose, this research is of applied type, and in terms of classification according to the method, it is of descriptive type and the method of data analysis is regression analysis and panel data method. The research results indicate that the economic criteria used in this research have a positive and significant effect on the readability of financial reports. Furthermore, accounting criteria such as return on assets and profit per share hurt the readability of financial reports, and return on equity positively affects the readability of financial reports. The test of combined market and accounting criteria, such as Q-Tobin and price-to-earnings, shows that these variables positively and significantly affect the readability of financial reports. According to the results of the research, we expect that the better performance of companies in the form of economic, accounting, and combined market-accounting variables will cause readability and transparency of information in financial reports and they will not have opportunistic behavior in presenting financial reports and facilitate decision making for investors.

Keyword: Economic Criteria, Accounting Criteria, Readability, Information Narrative Disclosure.

JEL Classification: M41, G40.

1. DOI: 10.22051/JERA.2022.40870.3022

2. Ph.D. Students, Department of Accounting, Isfahan (khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran, (yhp.hosseinpour@gmail.com).

3. Associate Professor, Department of Accounting, Faculty of Administrative Sciences and Economics, Isfahan University, Isfahan, Iran. (Corresponding Author). (N.Izadinia@ase.ui.ac.ir).

4. Assistant Professor, Department of Accounting, Isfahan (khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran. (mohammad.khosh@yahoo.com).

5. Assistant Professor, Department of Accounting, Isfahan (khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran. (alimoradi@khuisf.ac.ir).

بررسی تأثیر معیارهای عملکرد اقتصادی و حسابداری بر خوانایی گزارشگری مالی مبتنی بر افشای روایی اطلاعات^۱

یعقوب حسین پور^۲، ناصر ایزدی نیا^۳، حمزه محمدی خوشئی^۴، محمد علیمراد^۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۰۸

مقاله پژوهشی

چکیده

مدیران می‌توانند به طور عمد روایی اطلاعات را با پیچیده‌تر کردن خوانایی آنها کاهش داده و موجب کاهش شفافیت و فهم استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی گردند. مدیران هنگامی که عملکردشان ضعیف است، افشای روایی اطلاعات را پیچیده‌تر می‌کنند. هدف این پژوهش، بررسی تأثیر معیارهای عملکرد اقتصادی و حسابداری بر خوانایی گزارشگری مالی است. نمونه‌ای متشکل از ۱۵۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق تهران با روش حذف سیستماتیک در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۴۰۰ انتخاب گردید. پژوهش حاضر از نظر هدف، از نوع کاربردی و از لحاظ طبقه بندی بر حسب روش، از نوع توصیفی بوده و روش تحلیل داده‌ها از نوع تحلیل رگرسیونی و روش داده‌های تابلویی می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که معیارهای اقتصادی استفاده شده در این پژوهش، بر خوانایی گزارش‌های مالی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارند. همچنین معیارهای حسابداری نظیر بازده دارایی‌ها و سود هر سهم، بر خوانایی گزارش‌های مالی تأثیر منفی و بازده حقوق صاحبان سهام بر خوانایی گزارش‌های مالی تأثیر مثبت دارند. آزمون معیارهای ترکیبی بازار و حسابداری هم مثل کیو توین و قیمت به سود، نشان می‌دهد که این متغیرها تأثیر مثبت و معنی‌داری بر خوانایی گزارش‌های مالی دارند. مطابق نتایج پژوهش، انتظار می‌رود عملکرد بهتر شرکتها در قالب متغیرهای اقتصادی، حسابداری و ترکیبی بازار-حسابداری، باعث خوانایی و شفافیت اطلاعاتی در گزارش‌های مالی گردد و رفتار فرصت طلبانه در ارائه گزارش‌های مالی نداشته باشند و تصمیم‌گیری برای سرمایه‌گذاران تسهیل گردد.

واژه‌های کلیدی: معیارهای اقتصادی، معیارهای حسابداری، خوانایی گزارشگری مالی، افشای روایی اطلاعات.

طبقه بندی موضوعی: M41، G40.

10.22051/JERA.2022.40870.3022 :DOI

۲. دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. (yhp.hosseinpour@gmail.com)

۳. دانشیار، گروه حسابداری، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول). (N.Izadinia@ase.ui.ac.ir)

۴. استادیار، گروه حسابداری، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. (mohammadi.khosh@yahoo.com)

۵. استادیار، گروه حسابداری، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. (alimoradi@khuisf.ac.ir)

https://jera.alzahra.ac.ir

مقدمه

گزارش های مالی، ابزار اصلی ارتباط بنگاه ها به حساب می آیند و اطلاعات حسابداری کمی و کیفی ارائه می دهند که برای تصمیم گیری مفید هستند. پیچیدگی زبان که در افشای روایی اطلاعات حسابداری به کار می رود، استخراج اطلاعات را دشوارتر می کند و برای مدیرانی که عملکرد ضعیف دارند، به عنوان یک ترفند استفاده می شود (دسوزا و همکاران^۱، ۲۰۱۹). بر اساس فرضیه مبهم سازی مدیریت^۲، انگیزه مدیران در خصوص افشاهای با شفافیت کمتر، می تواند موجب مبهم سازی و پنهان کردن اطلاعات شود. مدیران می توانند اطلاعاتی را که به افشای آنها تمایل ندارند، پنهان کرده و موجب دشواری درک گزارشگری مالی برای سرمایه گذاران شوند (بلومفیلد^۳، ۲۰۰۲). در این رابطه، لی^۴ (۲۰۰۸) معتقد است که مدیران، ماهیت انتقال خبر بد یا ماهیت دائمی خبر بد را از طریق گزارش های سالانه پیچیده تر، پنهان می کنند. احمدی و قائمی (۱۳۹۷) نیز معتقدند که مدیران با استفاده از افشای پیچیده و طولانی، برخی اطلاعات مد نظر خود را از دید سرمایه گذاران و سایر ذینفعان مخفی نگه می دارند تا اخبار بد یا عملکرد بد آنها در گزارش های شرکت به سادگی مشخص نشود. بنابراین سرمایه گذاران، براساس قوانین و مقررات، پس از مشخص شدن ارائه نادرست افشای مالی شرکت، به انجام اقدامات قانونی مبادرت کنند. در این رابطه، لی (۲۰۰۸) معتقد است گزارش های سالانه شرکت هایی که دارای سود کمتری هستند، طولانی و پیچیده تر و غیرشفاف تر از سایر شرکتها است.

در این پژوهش، جهت ارزیابی عملکرد شرکتها و اینکه عملکرد مطلوب و یا ضعیف براساس معیارهای عملکرد نشان داده می شود، معیارهای عملکرد در سه دسته، معیارهای اقتصادی، حسابداری و ترکیبی بازار و حسابداری طبقه بندی شده و تأثیر این معیارها بر خوانایی گزارش های مالی با رویکرد افشای روایی اطلاعات از لحاظ تجربی در بازار سرمایه ایران، مورد بررسی قرار گرفته است. از شاخص سود هر سهم، بازده داراییها و بازده حقوق صاحبان سهام که از معیارهای سنتی حسابداری هستند و میزان سودآوری و بازدهی منابع را نشان می دهند استفاده شده است. این معیارها براساس پیروی از پژوهش دسوزا و همکاران مورد بررسی قرار گرفته اند. در این پژوهش از معیارهای اقتصادی، مثل ارزش افزوده

1. DeSouza et al.
2. Management Obfuscation Hypothesis
3. Bloomfield
4. Li

اقتصادی، ارزش افزوده بازار و ارزش افزوده نقدی که جزء شاخص‌های جدید ارزیابی عملکرد شرکتها محسوب می‌شوند استفاده گردیده است. در طبقه سوم معیارهای عملکرد، از معیارهای ترکیبی بازار و حسابداری مثل نسبت کیو توین و نسبت قیمت به سود بر اساس مبانی نظری، در فرضیه پژوهش مورد سنجش و آزمون قرار گرفته‌اند. در پژوهش حاضر بررسی می‌شود که آیا معیارهای اقتصادی و حسابداری می‌تواند باعث تغییر خوانایی گزارش‌های مالی گردد یا خیر؟ به عبارت دیگر شرایط شرکت و معیارهای ارزیابی عملکرد در نظر گرفته شده است. ضمن اینکه در پژوهش حاضر، خوانایی به عنوان متغیر جدید و اولیه مطرح نیست، در صورتی که در پژوهش‌های پیشین، صرفاً بررسی می‌شود که آیا خوانایی، متغیر قابل پذیرفته شده‌ای است یا خیر؟ نکته دیگر اینکه اگر نتایج حاصل از پژوهش نشان دهد که خوانایی بر اساس معیارهای اقتصادی و حسابداری افزایش پیدا می‌کند، حاکی از این است که محتوای این اطلاعات با شرایط حاکم می‌تواند تغییر کند. انتظار می‌رود این پژوهش باب تازه‌ای را در ادبیات حسابداری ایران هم از لحاظ موضوع و هم از لحاظ روش‌های اجرای پژوهش گشوده و موجبات غنای هر چه بیشتر آن را فراهم نماید.

در ادامه مقاله، ابتدا به مبانی نظری، پیشینه و فرضیه‌های پژوهش اشاره شده، سپس روش شناسی و یافته‌های پژوهش ارائه و در نهایت به نتیجه‌گیری و بحث پرداخته شده است.

مبانی نظری، پیشینه و فرضیه‌های پژوهش

استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی اشخاصی هستند که جهت رفع نیازهای اطلاعاتی خود از صورت‌های مالی استفاده می‌کنند. از آنجا که تعداد استفاده‌کنندگان مزبور و میزان آگاهی آنها و همچنین نیاز اطلاعاتی هر گروه بسیار متنوع بوده، گزارش‌ها می‌بایست به گونه‌ای تهیه شوند که به راحتی قابل فهم باشند و با این فرض تهیه شوند که استفاده‌کنندگان از آگاهی متعارفی در مورد فعالیت‌های واحد گزارشگر و نحوه حسابداری برخوردارند و همچنین توانایی مطالعه اطلاعات و تمایل به انجام این کار را داشته باشند. در عین حال، اطلاعات پیچیده‌ای که جهت رفع نیازهای استفاده‌کنندگان مربوط تلقی می‌شوند، نباید به بهانه مشکل بودن درک آن توسط برخی استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی حذف شود، گرچه این گونه اطلاعات نیز باید تا حد امکان به گونه‌ای ساده ارائه شود. در بخش مفاهیم نظری استانداردهای حسابداری ایران، قابل فهم بودن به عنوان یکی از ویژگی‌های کیفی اطلاعات، استفاده‌کنندگان را به درک معنای اطلاعات قادر می‌سازد. این ویژگی موجب می‌شود اطلاعات برای استفاده‌کنندگان قابل درک

باشد. در این راستا خوانایی به عنوان مفهومی جدید در عرصه حسابداری، می تواند به قابل فهم بودن بیشتر اطلاعات حسابداری کمک کند (آجینا و همکاران، ۲۰۱۶).

خوانایی عنصری است که مربوط به متن نوشتاری است. خوانایی در مورد اندازه گیری چگونگی درک متن دشوار است (دوبی^۱، ۲۰۰۴). مطالعات مرتبط با خوانایی، در قرن ۱۹ در مدارس آمریکایی پدیدار شد و در قرن بیستم، محققان بر کاربرد آن تمرکز نموده و معیارهای معنایی برای طراحی فرمول هایی که سطح درک متن را ضبط می کنند، تعیین نمودند. خوانایی در اصل، موفقیت در ارسال پیام کتبی به اشخاص ذینفع است و میزان پیچیدگی اطلاعات را ارائه می دهد. اسمیت و تافلر^۲ (۱۹۹۲) بیان می کنند که موفقیت در برقراری ارتباط پیام، با سطح خوانایی گزارش های مالی مرتبط است. اگر یک پیام به درستی درک نشود، نمی تواند برای نظارت یا تصمیم گیری مناسب باشد (جونز^۳، ۱۹۸۸). بنابراین، با توجه به تلاش برای تأمین نیازهای اطلاعاتی کاربران، ارتباط روشن و مؤثر که درک را تسهیل می کند، یک ویژگی ضروری برای گزارش مؤثر است (شرودر و گیسون^۴، ۱۹۹۰). پیام های واضح و خوانا برای کمک به سرمایه گذاران غیر متخصص، در درک شرکت بسیار مهم است. پیچیدگی منجر به وقت و تلاش بیشتر برای استخراج اطلاعات مهم می شود که تحلیل سرمایه گذاران را به خطر می اندازد (بلومفیلد^۵، ۲۰۰۲). در دهه گذشته، پژوهش هایی در مورد قابلیت خوانایی از مطالعه اصلی توسط لی (۲۰۰۸) مبنی بد اخلاقی در گزارشات است. در این مطالعه، لی (۲۰۰۸) رابطه بین قابلیت خوانایی گزارش ها و عملکرد مالی را با استفاده از رابطه سود عملیاتی به کل دارایی های شرکت های فهرست شده در بورس اوراق بهادار ایالات متحده بین سال های ۱۹۹۳ و ۲۰۰۳ را مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان می دهد که گزارش های سالانه بنگاه هایی که درآمد کمتری دارند، قابل درک نیستند و بنگاه ها با خوانایی گزارش آسان تر، ماندگاری بیشتری دارند. بر اساس پژوهش های قبلی، لو و همکاران^۶ (۲۰۱۷) چگونگی ارائه قابلیت خوانایی گزارش های سالانه را در رابطه با مدیریت درآمد ارائه دادند. آنها با استفاده از معیار اصلی قابلیت خوانایی اتخاذ شده توسط لی (۲۰۰۸) و استفاده از سود هر سهم به عنوان معیار درآمدی، نمونه ای را که از شرکت های فهرست شده در بورس اوراق بهادار ایالات متحده بین سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۲ تهیه شده، بررسی و دریافتند که مدیریت برای غلبه بر نتایج

1. DuBay
2. Smith & Taffler
3. Jones
4. Schroeder & Gibson
5. Bloomfield
6. Lo et al.

درآمد سال گذشته، اطلاعات کمتری را در گزارش‌های مالی افشاء می‌کند. و عملکرد شرکت می‌تواند میزان خوانایی گزارش‌های مالی را مدیریت کند که در این پژوهش از معیارهای حسابداری و اقتصادی عملکرد شرکتها برای سنجش تاثیر گذاری بر خوانایی گزارش‌های مالی استفاده می‌شود. استوارت^۱ (۱۹۹۱) معتقد است، برای اندازه‌گیری عملکرد مدیران شرکت‌ها در کنار معیارهای حسابداری، از روش‌های اقتصادی همچون ارزش افزوده اقتصادی^۲، باید استفاده نمود. استوارت در پژوهش‌های خود برای محاسبه ارزش افزوده اقتصادی بر روی سود عملیاتی گزارش شده برخی از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس نیویورک، یکصد تعدیل انجام داد. برخی دیگر از اقتصاددانان، ارزش افزوده اقتصادی ارائه شده از طرف استوارت را مورد تعدیل قرار دادند و عنوان کردند که بهتر است برای اندازه‌گیری عملکرد مدیران شرکت‌ها، از ارزش افزوده اقتصادی تعدیل شده^۳ استفاده شود. به اعتقاد این اقتصاددانان، برای این منظور باید به جای ارزش دفتری تعدیل شده دارایی‌ها، از ارزش بازار آنها استفاده کرد و چون براساس معادله اصلی حسابداری دارایی با بدهی و حقوق صاحبان سهام برابر است، لذا می‌توان به جای خالص ارزش دارایی‌های شرکت، از مجموع ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به علاوه ارزش بازار بازده‌های آن استفاده کرد. در جدول زیر، رویکردهای چهارگانه ارزیابی عملکرد ارائه گردیده است (شریعت پناهی، ۱۳۸۲).

جدول ۱. رویکردهای چهارگانه ارزیابی عملکرد شرکت‌ها

استفاده از اطلاعات حسابداری	استفاده از ترکیب اطلاعات حسابداری و ارزش بازار	استفاده از اطلاعات مدیریت مالی	استفاده از اطلاعات اقتصادی
سود خالص	نسبت قیمت به سود	میزان سود تقسیمی	ارزش افزوده اقتصادی (EVA)
نرخ رشد سود	نسبت قیمت به جریان نقد	بازده واقعی سهام و بازده اضافی هر سهم	ارزش افزوده اقتصادی تعدیل شده (REAV)
نرخ بازده فروش	نسبت Q توبین	مدل قیمت گذاری داراییهای سرمایه ای (CAPM)	ارزش افزوده بازار
سود هر سهم			ارزش افزوده نقدی
نرخ بازده دارایی‌ها			
نرخ بازده حقوق صاحبان سهام			

1. Stewart
2. Economic value added
3. Retained Economic value added

هال و برامر^۱ (۱۹۹۹) با تأکید بر سطح ارزیابی عملکرد، تقسیم بندی دیگری از معیارهای ارزیابی عملکرد مدیریت انجام دادند که در آن معیارهای ارزیابی عملکرد به دو گروه کلی معیارهای داخلی و خارجی تقسیم گردیده است. معیارهای داخلی، عملکرد را در سطح شرکت بررسی می کنند و متغیرهای مورد استفاده در این رویکرد درونی هستند. این معیارها شامل معیارهای سنتی ارزیابی عملکرد از جمله سود عملیاتی، نرخ بازده دارایی ها، نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و سود هر سهم و معیارهای مبتنی بر ارزش افزوده شامل ارزش افزوده اقتصادی و مشتقات آن از جمله ارزش افزوده اقتصادی تعدیل شده و ارزش افزوده نقدی است. معیارهای خارجی، عملکرد را در سطح بازار مورد بررسی قرار می دهند. بر اساس این معیارها، عملکرد شرکت در صورتی مطلوب است که به افزایش ارزش بازار سهام شرکت منجر شده باشد.

حال با در نظر گرفتن معیارهای حسابداری و اقتصادی بیان شده، مدیران می توانند در صورت پایین بودن این معیارها برای شرکتها و داشتن منافع شخصی، به صورت عمدی، پیچیدگی را به گزارش ها بیفزایند (گای و همکاران^۲، ۲۰۱۶). بر اساس این فرضیه که در ادبیات به عنوان فرضیه مبهم سازی مدیریت^۳ مطرح شده است، مدیران انگیزه دارند زمانیکه عملکرد شرکت رضایت بخش نیست، اطلاعات بازار را تحت الشعاع قرار دهند (بلومفیلد، ۲۰۰۲). از آنجا که تجزیه و تحلیل اطلاعات مالی پرهزینه است، تنها زمانی منجر به تحلیل دقیق می شود که فواید حاشیه سود بیشتر از هزینه حاشیه ای برای تحلیل بعدی باشد (بلومفیلد، ۲۰۰۲؛ گروسمن و استیگلیتز^۴، ۱۹۸۰). از این رو، افشای پیچیده، با افزایش هزینه پردازش اطلاعات، کیفیت تجزیه و تحلیل را کاهش می دهد. لی (۲۰۰۸) به طور تجربی نشان می دهد که اطلاعات پیچیده، هزینه پردازش را افزایش می دهد و پیچیدگی صورتهای مالی بر گزارشهای حسابداری تاریخی سرمایه گذاران تأثیر می گذارد که حاکی از این است که سوء استفاده از داده ها، هزینه هایی را به روند تصمیم گیری اضافه می کند.

شرکت های با عملکرد ضعیف، تمایل دارند این عملکرد بد را از طریق اطلاعات پیچیده پنهان کنند. فرض بر این است که اگر درآمد فعلی گذرا باشد، یا اگر درآمد ناخوشایند ماندگار باشد، مدیران انگیزه دارند که روایی اطلاعات حسابداری را برای خواندن سخت تر کنند (لی، ۲۰۰۸). به

1. Hall and Brummer
2. Guay et al.
3. Management Obfuscation Hypothesis
4. Grossman and Stiglitz

طور مشابه، شرکت‌هایی که عملکرد فعلی و آینده بهتری دارند ممکن است اطلاعات پیچیده کمتری را فاش کنند، که باعث کاهش هزینه‌های پردازش اطلاعاتی آنها می‌شود. مدیران درگیر در اقداماتی که به دنبال به حداکثر رساندن منافع شخصی (انگیزه) خود یا در تلاش برای رسیدن به یک معیار فرصت طلبی هستند، ممکن است افشای روایی پیچیده‌ای را ارائه دهند. این افزایش پیچیدگی ممکن است با آسیب رساندن به اقدامات شرکت‌ها، مانند کسب مدیریت از طریق تعهدات اختیاری یا فعالیت‌های واقعی، گره خورده باشد (لو و همکاران، ۲۰۱۷). لی (۲۰۱۲) در بررسی این مسئله که آیا گزارش‌های سه ماهه پیچیده، کارآیی بازار سهام را به خطر می‌اندازد، دریافت که خوانایی کم اطلاعات، به بازار سهام آسیب می‌رساند، زیرا تحلیل شرکتها را به تأخیر می‌اندازد. آسای^۱ و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه خود به بررسی عملکرد شرکت، اهداف گزارش و انتخاب زبان در افشای روایت پرداختند. آنها از یک آزمایش با مدیران با تجربه استفاده می‌کنند تا شواهد مستقیم بیشتری در مورد چگونگی تأثیرگذاری گزارش‌ها و عملکرد شرکت بر انتخاب زبان به دست آورند. به نظر آنها افشای اخبار بد کمتر از خبرهای خوب قابل خواندن است، اما تنها در شرایطی که مدیران انگیزه تقویت خود را دارند. نتایج آنها نشان می‌دهد که این تفاوت عمدتاً با تلاش برای نوشتن گزارش‌های خبری قابل خواندن بیشتر بر خلاف شرط عمدی عملکرد ضعیف رانده می‌شود. به منظور توضیح عملکرد ضعیف در یک عملکرد مثبت ضعیف، مدیران نیز بیشتر به آینده توجه می‌کنند، توضیحات علی را برای عملکرد ضعیف ارائه می‌دهند و از صدای منفعل‌تر و ضمیر شخصی کمتر استفاده می‌کنند. در پژوهشی دیگر دسوزا و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعه خود به بررسی پیچیدگی‌های زبانی افشای حسابداری روایی در صورت‌های مالی پرداختند. این تحقیق ارتباط بین خوانایی افشای حسابداری روایی و عملکرد مالی را مورد بررسی قرار می‌دهد و استدلال می‌کند که مدیران هنگامی که عملکردشان ضعیف است، افشای حسابداری روایی را پیچیده‌تر می‌کنند. با استفاده از داده‌های پانل برای نمونه اصلی شامل ۱۶۴۳ شرکت سال و نمونه ثانویه شامل ۱۲۹۷ شرکت سال برای دوره ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۶، دریافتند که مدیران به منظور پنهان کردن اطلاعات عملکرد ضعیف‌شان به طور عمد افشای حسابداری روایی را پیچیده‌تر می‌کنند. یافته‌ها با فرضیات ابهام مدیریت مطابقت دارد و به درک این امر کمک می‌کند که گزارش‌های روایی پیچیده به منظور پنهان کردن اطلاعات مالی منفی مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین نشان داده شده است که اطلاعات پیچیده قبلی تأثیر منفی

بر عملکرد فعلی شرکت دارد. بنابراین، از دیدگاه منطقی توافقی وجود دارد که گزارش‌های روایی پیچیده در روند تحلیل پرهزینه و کم‌تأثیر هستند. در پژوهش‌های داخلی حسن زاده و مجتهد زاده (۱۳۸۷) در پژوهشی، رابطه بین ارزش افزوده بازار با معیارهای ارزیابی عملکرد مبتنی بر مدل‌های اقتصادی و حسابداری را مورد بررسی قرار دادند. جامعه آماری شامل شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۸۱ بوده و روش تجلیل اطلاعات، مدل رگرسیونی پانلی با استفاده از نرم افزار Eviews انجام گردیده است. نتایج نشان می‌دهد که سود بعد از مالیات نسبت به سایر معیارها با ارزش افزوده بازار همبستگی بیشتری دارد. همچنین رحمانی و بشیری منش (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان مروری بر ادبیات افشای اطلاعات در ایران، به بررسی جامع تحقیقات حوزه افشای اطلاعات در ایران پرداخته و با بررسی موضوعات، متغیرها و عوامل مورد بررسی اطلاعات توسط شرکت‌ها ارائه می‌دهند. بررسی ادبیات موجود نشان می‌دهد توجه به ابعاد مختلف افشای اختیاری و توسعه روش‌های تحقیق مانند استفاده از مدل‌های غیر خطی می‌تواند به بهبود و گسترش ادبیات افشای اطلاعات کمک بسزایی کند.

محسنی و رهنمای رودپشتی (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی رابطه بین مدیریت لحن نوشتار و عملکرد آتی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۳ پرداختند. در این پژوهش، برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از همبستگی و تحلیل رگرسیون خطی چند گانه استفاده گردیده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین مدیریت لحن نوشتار و عملکرد آتی شرکت رابطه منفی و معنی داری وجود دارد و مدیران، از مدیریت لحن نوشتار با انگیزه‌های راهبردی و برای پوشش عملکرد آتی ضعیف شرکت استفاده می‌کنند. در ادامه پژوهش‌های مرتبط، صفری و رضایی (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای به بررسی استراتژی تجاری و خوانایی گزارشگری مالی پرداختند. در این پژوهش برای سنجش خوانایی گزارشگری مالی از شاخص فوگک و شاخص فلش و برای تعیین نوع استراتژی تجاری شرکت‌ها نیز از سیستم امتیازدهی ترکیبی استفاده شده است. فرضیه تحقیق با استفاده از نمونه‌ای متشکل از ۸۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ و با بهره‌گیری از مدل رگرسیون چندمتغیره مبتنی بر داده‌های ترکیبی مورد آزمون قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که شرکت‌های دارای استراتژی تهاجمی، نسبت به شرکت‌های دارای استراتژی تدافعی، گزارش‌های مالی را با خوانایی کمتری منتشر می‌کنند. همچنین، نتایج آزمون تحلیل حساسیت نشان داد که استفاده از معیارهای جایگزین برای سنجش خوانایی گزارشگری

مالی و استراتژی تجاری نیز تأثیری بر نتایج اصلی پژوهش ندارد و نتایج پژوهش از استحکام لازم برخوردار است. نوروزی و همکاران (۱۳۹۹) نیز در پژوهشی به ارزیابی نقش تعدیلی توانایی مدیریت بر رابطه بین خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی پرداختند. آنها با استفاده از رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری داده های ۱۱۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را طی سالهای ۱۳۹۶-۱۳۹۱ مورد بررسی قرار دادند. یافته های تحقیق حاکی از آن است که خوانایی گزارشگری مالی موجب کاهش هزینه نمایندگی شرکت می گردد. علاوه بر این نتایج پژوهش نشان داد که توانایی مدیریت، رابطه منفی بین خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی شرکت ها را تعدیل و تضعیف می کند.

بشیری منش و صمیمی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان خوانایی متن صورتهای مالی و استراتژی های حسابرسی در مواجهه با ریسک حسابرسی به بررسی تاثیر خوانایی صورتهای مالی بر حق الزحمه، تاخیر در ارائه گزارش، اظهار نظر و تغییر حسابرس پرداختند. نمونه ای شامل ۸۳۲ مشاهده (سال- شرکت) طی دوره زمانی ۱۳۹۷-۱۳۹۰ را مورد بررسی قرار دادند. یافته ها نشان داد با افزایش میزان پیچیدگی و ابهام متن صورتهای مالی، حسابرسان وقت بیشتری برای انجام فرآیندهای حسابرسی صرف نموده و در نتیجه حق الزحمه حسابرسی و میزان تاخیر در ارائه گزارش حسابرسی افزایش می یابد. همچنین یافته ها نشان می دهد حسابرسان در مواجهه با ابهام در متن صورتهای مالی از اظهار نظر مشروط استفاده می کنند تا ریسک دعوی حقوقی را کاهش دهند. یوسفوند و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تاثیر خوانایی گزارشگری مالی بر اجتناب مالیاتی و کیفیت اقلام تعهدی پرداختند. آنها با استفاده از روش غربالگری، تعداد ۱۷۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را در بازه زمانی سال های ۱۳۹۹-۱۳۹۰ به عنوان نمونه انتخاب و مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که هر چه خوانایی گزارشگری مالی بیشتر باشد، اجتناب مالیاتی کاهش می یابد، ولی خوانایی گزارشگری مالی بر کیفیت اقلام تعهدی اثر معنی داری ندارد.

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه اول در قالب معیارهای سنتی حسابداری، فرضیه دوم در قالب معیارهای اقتصادی و فرضیه سوم در قالب معیارهای ترکیبی بازار و حسابداری و در راستای نظریه مبهم ساری مدیریت به پیروی از الگوی پژوهش دسوزا و همکاران (۲۰۱۶)، به شرح زیر تدوین گردیده است.

فرضیه اول: سود هر سهم، بازده حقوق صاحبان سهام و بازده دارایی ها، بر خوانایی گزارش های مالی تاثیر دارد."

فرضیه دوم: ارزش افزوده اقتصادی، ارزش افزوده بازار و ارزش افزوده نقدی، بر خوانایی گزارش‌های مالی تأثیر دارد.

فرضیه سوم: نسبت Q توپین و نسبت قیمت به سود بر خوانایی گزارش‌های مالی تأثیر دارد. در این پژوهش سعی شده است اثر متغیرهای اقتصادی و متغیرهای ترکیبی بازار و حسابداری که در ارزیابی عملکرد شرکتها مورد استفاده قرار می‌گیرد، مورد بررسی قرار گیرد. همانند متغیرهای حسابداری، انتظار می‌رود که شرکت‌هایی که دارای ارزش افزوده اقتصادی و ارزش افزوده بازار و ارزش افزوده نقدی بالایی دارند، میزان شفافیت و ویژگی‌های خوانایی را در صورت‌های مالی رعایت کنند و عملکرد مطلوب‌تر مثبت بر افشای روایی اطلاعات داشته باشد.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت و محتوا از نوع همبستگی و از نظر هدف، کاربردی و در حوزه پژوهش‌های تئوری اثباتی قرار می‌گیرد. در این مطالعه، جهت تحلیل داده‌ها از روش رگرسیون مبتنی بر داده‌های تابلویی استفاده شده است.

جامعه آماری پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰ بوده و جهت نمونه‌گیری از روش حذف سیستماتیک استفاده شده است. بر این اساس، شرکت‌هایی که واجد شرایط زیر بوده‌اند به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیده‌اند.

- سال مالی آن‌ها منتهی به پایان اسفند ماه باشد.
- طی دوره پژوهش، تغییر سال مالی را تجربه نکرده باشند.
- داده‌های مورد نیاز برای دوره زمانی پژوهش موجود باشد.
- قبل از سال ۱۳۹۱ در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده و در بازه زمانی پژوهش از بورس خارج نشده باشند.
- با در نظر گرفتن معیارهای فوق، حجم نمونه آماری ۱۵۲ شرکت تعیین گردید.

متغیرهای پژوهش

خوانایی^۱: این متغیر، متغیر وابسته پژوهش است که برای اندازه‌گیری آن مطابق پژوهش دسوزا و همکاران (۲۰۱۹) و حسن (۲۰۱۷) و با استفاده از شاخص فوگک با بکارگیری متن

گزارش‌های مالی و توسط نرم افزار کامپیوتری، اندازه گیری شده است. از این رو در گام نخست، فایل متنی گزارش‌های مالی مربوط به بازه زمانی تحقیق از وب سایت کدال جمع آوری و خوانایی هر یک با استفاده از شاخص گانینگ فوگ به صورت زیر مورد سنجش قرار گرفته است.

فرمول شماره (۱):

$$FOG = 0.4 \left[\left(\frac{\text{تعداد کلمات}}{\text{تعداد جمله‌ها}} \right) + 100 \left(\frac{\text{تعداد کلمات پیچیده}}{\text{تعداد کلمات}} \right) \right]$$

فرآیند و نحوه تعیین سطح خوانایی گزارش‌های مالی در شاخص فوق به ترتیب زیر است:

- ۱) انتخاب یک نمونه یکصد کلمه‌ای از ابتدا، یک نمونه یکصد کلمه‌ای از وسط و یک نمونه یکصد کلمه‌ای از اواخر گزارش به صورت تصادفی
- ۲) شمارش تعداد جمله‌های هر یک از نمونه‌ها
- ۳) مشخص کردن متوسط طول جملات از طریق تقسیم تعداد کلمات به تعداد جمله‌های کامل هر نمونه یکصد کلمه‌ای
- ۴) شمارش تعداد کلمات سه‌هجایی و بیش از سه‌هجایی موجود (کلمات پیچیده) در هر کدام از متون یکصد کلمه‌ای (آبرناسی^۱ و همکاران، ۲۰۱۹)، دسوزا و همکاران (۲۰۱۹)، (حسن، ۲۰۱۷)
- ۵) جمع کردن تعداد کلمات پیچیده با تعداد متوسط کلمات در جملات
- ۶) ضرب کردن حاصل جمع تعداد کلمات دشوار و متوسط کلمات در جملات با عدد ثابت ۰/۴
- ۷) انجام محاسبات بندهای ۴، ۵، ۶، برای دو نمونه یکصد کلمه‌ای دیگر
- ۸) محاسبه میانگین نتایج هر سه نمونه از طریق جمع کردن و تقسیم به تعداد رابطه بین شاخص فوگ و سطح خوانایی بدین شرح است که:
اگر مقدار شاخص فوگ بزرگتر یا مساوی ۱۸ باشد متن قابل خواندن نبوده و پیچیده است. بین ۱۴-۱۸ (متن سخت)، ۱۲-۱۴ (متن مناسب)، ۱۰-۱۲ (متن قابل قبول) و ۸-۱۰ (متن آسان) است. از آنجا که مقادیر بیشتر شاخص‌های فوق، بیانگر میزان خوانایی کمتر گزارش‌های مالی

است، لذا هر یک از شاخص های محاسبه شده مذکور در عدد منفی یک (۱-) ضرب می شود، تا معیار مستقیمی از شاخص خوانایی گزارشگری مالی به دست آید.

متغیرهای مستقل

(ROA)^۱: بازده دارایی ها است که با استفاده از نسبت سود خالص بعد از مالیات به مجموع دارایی های اندازه گیری شده است.

(EPS)^۲: سود هر سهم است که از طریق تقسیم میزان سود عملیاتی پس از کسر مالیات بر تعداد کل سهام اندازه گیری شده است.

(ROE)^۳: بازده حقوق صاحبان سهام است که به وسیله نسبت سود خالص به میانگین حقوق صاحبان سهام شرکت اندازه گیری می شود.

(EVA)^۴: ارزش افزوده اقتصادی که طبق فرمول زیر محاسبه می شود:

(سود عملیاتی پس از مالیات - نرخ متوسط هزینه سرمایه * ارزش دفتری سرمایه)

(MVA)^۵: ارزش افزوده بازار که برابر است با (سرمایه به کار گرفته شده در شرکت - ارزش بازار شرکت)

(CVA)^۶: ارزش افزوده نقدی برابر است با (هزینه سرمایه نقدی - سود نقدی عملیاتی پس از مالیات)

(Q توبین): نسبت ارزش بازار سهام به ارزش دفتری داراییها

(P/E): نسبت قیمت به سود هر سهم است که از حاصل تقسیم قیمت سهام بر سود هر سهم پیش بینی شده به دست می آید.

متغیرهای کنترلی

در این پژوهش با تکیه بر مطالعه دسوزا و همکاران (۲۰۱۹) متغیرهای کنترلی زیر به مدل پژوهش اضافه شده است.

(SIZE): اندازه شرکت از متغیرهای محتوایی است که در محدوده بین سازمان و محیط قرار دارد و از عوامل بیرونی شرکت می باشد. اندازه شرکت ممکن است بر گزارش های مالی اثر

1. Return on Asset
2. Earnings per share
3. Return on Equity
4. Economic value added
5. Market value added
6. Cash value added

گذاشته و آنها را پیچیده تر کند. (لو و همکاران، ۲۰۱۷). بنابراین از لگاریتم خالص فروش سالیانه شرکت برای سنجش اندازه شرکت استفاده می شود.

(AGE): سن شرکت، در رابطه با سن شرکت انتظار می رود که شرکت‌های با قدمت بیشتر، گزارش‌های مالی خواناتری منتشر کنند (لو و همکاران، ۲۰۱۷). لذا، در این پژوهش، سن شرکتها بر اساس فاصله زمانی بین تاریخ تاسیس شرکت تا پایان دوره زمانی پژوهش، در نظر گرفته شده و با استفاده از لگاریتم طبیعی تعداد سال‌های فعالیت شرکت از زمان تاسیس، اندازه گیری شده است.

(LEV): در دانش مالی، اهرم، فشار و میزان مخاطرات ناشی از هزینه‌های ثابت و تاثیرات بر ساختار سرمایه تعریف شده است. شرکت‌هایی که بدهی بالایی دارند ممکن است مجبور به ترغیب شرکت‌های ارائه دهنده سرمایه به سرمایه‌گذاری شوند و از این طریق اطلاعات پیچیده تری را فاش کنند. انتظار می رود یک علامت مثبت برای اندازه‌گیری اهرم در ارتباط با قابلیت خواندن باشد. به پیروی از پژوهش آجینا و همکاران (۲۰۱۶)، این متغیر از طریق تقسیم مجموع بدهی‌های به کل دارایی به عنوان معیار اهرم مالی اندازه‌گیری می شود.

مدل‌های پیشنهادی پژوهش به صورت روابط زیر می باشد:

مدل اول: این مدل جهت آزمون فرضیه اول مربوط به تاثیر معیارهای سستی حسابداری بر خوانایی گزارش‌های مالی مورد استفاده قرار می گیرد.

$$Readability = \beta_0 + \beta_1 EPS + \beta_2 ROA + \beta_3 ROE + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 AGE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل دوم: این مدل جهت آزمون فرضیه دوم مربوط به تاثیر معیارهای اقتصادی بر خوانایی گزارش‌های مالی مورد استفاده قرار می گیرد.

$$Readability = \beta_0 + \beta_1 EVA_{it} + \beta_2 MVA_{it} + \beta_3 CVA_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 AGE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل سوم: این مدل جهت آزمون فرضیه سوم مربوط به تاثیر معیارهای ترکیبی بازار و حسابداری بر خوانایی گزارش‌های مالی مورد استفاده قرار می گیرد.

$$READABILITY = \beta_0 + \beta_1 QTobin_{it} + \beta_2 P/E_{it} + \beta_3 SIZE_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \varepsilon_{it}$$

یافته های پژوهش

جدول ۲. آماره های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چارک اول	میان	چارک سوم	کمینه	بیشینه
READ	۳/۶۱۲	۰/۸۲۳	۳/۰۳۰	۳/۶۰۰	۴/۱۷۰	۱/۹۰۹	۸/۸۷۹
ROA	۰/۰۹۸	۰/۱۰۴	۰/۰۳۰	۰/۱۰۰	۰/۱۷۰	-۰/۰۴۵	۰/۲۴۵
EPS	۳/۰۸۵	۵/۰۵۶	-۰/۲۰۷	۳/۱۹۰	۶/۴۲۰	-۲/۹۸۰	۹/۸۹۰
ROE	۰/۰۹۸	۰/۰۹۹	۰/۰۳۰	۰/۱۰۰	۰/۱۶۸	۰/۰۰۱	۰/۷۶۷
EVA	۳/۱۱۸	۱/۱۳۰	۲/۴۱۰	۳/۱۲۰	۳/۸۹۰	۱/۳۲۳	۷/۴۴۳
MVA	۳/۱۱۹	۱/۱۹۵	۲/۳۱۰	۳/۱۳۵	۳/۹۳۸	۱/۲۰۹	۶/۷۶۷
CVA	۳/۲۱۲	۱/۲۰۴	۲/۴۲۲	۳/۲۰۰	۳/۹۹۰	۰/۹۰۹	۵/۴۳۴
Q Tobin	۰/۸۳	۰/۴۴	۰/۱۹	۰/۷۴	۱/۸۹	۰/۰۹	۲/۴۳
P/E	۵/۱۷	۴/۸۶	۰/۲۹	۴/۷۸	۱۵/۶۷	۰/۰۱	۲۱/۸۷
LEV	۰/۶۹۰	۰/۲۲۶	۰/۵۴۰	۰/۶۹۰	۰/۸۴۰	۰/۱۳۴	۰/۹۸۰
SIZE	۱۱/۰۰۶	۱/۹۹۵	۹/۶۸۰	۱۰/۹۹۵	۱۲/۲۹۰	۵/۶۵۷	۱۵/۸۷۸
AGE	۳۸/۱۷۲	۱۲/۱۰۷	۲۹/۸۱۵	۳۸/۵۴۵	۴۶/۲۸۸	۲۴/۷۶۸	۵۵/۰۹۰

منبع: یافته های تحقیق

با توجه به مقادیر جدول (۲) که اطلاعات آمار توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می دهد، شاخص های پراکندگی میزان پراکندگی مقادیر هر متغیر را در اطراف میانگین نشان می دهند این شاخص ها نشان می دهند که تا چه اندازه داده ها متمرکز یا پراکنده اند. انحراف استاندارد متغیرها نشان می دهد که در تمامی متغیرها پراکندگی متوسطی وجود دارد و میان و میانگین متغیرها نشان می دهد که همه متغیرهای دارای تقارن نسبی هستند.

جدول ۳. نتایج آزمون چاو و هاسمن

آزمون چاو		مدل های پژوهش
P - Value	آماره آزمون	
۰/۰۰۰۱ ***	۶/۵۱۱	مدل اول
۰/۰۰۰۱ ***	۸/۰۰۱	مدل دوم
۰/۰۰۰۱ ***	۷/۹۶۷	مدل سوم
آزمون هاسمن		
۰/۰۰۰۱ ***	۹/۵۶۲	مدل اول
۰/۰۰۰۱ ***	۹/۸۷۸	مدل دوم
۰/۰۰۰۱ ***	۹/۱۲۳	مدل سوم

*** معنی دار در سطح ۵ درصد،
منبع: یافته های تحقیق

جدول (۳) نتایج آزمون چاو برای انتخاب بین مدل تلفیقی و مدل تابلویی را نشان می‌دهد. بدلیل اینکه $P - Value$ از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین فرض صفر (مدل تلفیقی) رد می‌شود و فرض یک (مدل تابلویی) انتخاب می‌شود. همچنین نتایج آزمون هاسمن نشان می‌دهد که بدلیل اینکه $P - Value$ از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین فرض صفر (مدل اثرات تصادفی) رد می‌شود و فرض یک (مدل اثرات ثابت) انتخاب می‌شود.

جدول ۴. نتایج آزمون مدل اول پژوهش

$Readability = \beta_0 + \beta_1 EPS + \beta_2 ROA + \beta_3 ROE + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 AGE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \epsilon_{it}$				
متغیر	مقدار ضریب	انحراف معیار	آماره t	$P - Value$
ثابت مدل	۳/۵۵۴	۰/۰۹۹	۳۵/۸۹۸	۰/۰۰۰۱ ***
بازده دارایی	-۰/۴۴۳	۰/۱۰۹	-۴/۰۶	۰/۰۰۰۱ ***
سود هر سهم	-۰/۱۴۴	۰/۰۰۵	-۲۸/۸۰	۰/۰۰۰۱ ***
حقوق صاحبان سهام	۰/۱۱۲	۰/۰۵۴	۲/۲۵۹	۰/۰۰۳ ***
اندازه	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۱/۰۰۰	۰/۳۲۴
سن	۰/۰۰۹	۰/۰۰۹	۱/۰۰۱	۰/۳۱۲
اهرم مالی	۰/۰۰۹	۰/۰۱۲	۰/۷۵۰	۰/۴۳۵
ضریب تعیین		۰/۸۳۱		
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۸۲۹		
آماره F		۱۳۲۴/۳۳۴ (۰/۰۰۰۱ ***)		
آماره دوربین - واتسون		۱/۹۷۰		

*** معنی‌دار در سطح ۵ درصد،

منبع: یافته‌های تحقیق

طبق جدول (۴) مدل رگرسیونی با توجه به آماره F و $P - Value$ به دست آمده معنی‌دار است (چون $P - Value$ از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین از نظر آماری معنی‌دار است) که این موضوع بیانگر معنی‌دار بودن مدل است. همچنین ضریب تعیین مدل برابر ۰/۸۳۱ است که نشان می‌دهد ۸۳٫۱ درصد تغییرات متغیر وابسته خوانایی در اثر متغیرهای مستقل و کنترلی است که میزان قابل قبولی است. در ادامه برای تعیین اثر هر یک از این متغیرها، آزمون معنی‌داری ضرایب انجام می‌شود.

با توجه به ضریب بازده دارایی‌ها (ROA) در مدل رگرسیونی که برابر با $۰,۴۴۳$ - می‌باشد و چون $P-Value$ از سطح معنی‌داری $۰/۰۵$ کمتر است، بنابراین از نظر آماری معنی‌دار است. یعنی: "بازده دارایی بر خوانایی گزارش‌های مالی تأثیر منفی و معنی‌داری دارد."

با توجه به ضریب سود هر سهم (EPS) در مدل رگرسیونی که برابر با $۰,۱۴۴$ - می‌باشد و چون $P-Value$ از سطح معنی‌داری $۰/۰۵$ کمتر است، بنابراین از نظر آماری معنی‌دار است. یعنی: "سود هر سهم بر خوانایی گزارش‌های مالی تأثیر منفی و معنی‌داری دارد."

با توجه به ضریب بازده حقوق صاحبان سهام (ROE) در مدل رگرسیونی که برابر با $۰,۱۱۲$ می‌باشد و چون $P-Value$ از سطح معنی‌داری $۰/۰۵$ کمتر است، بنابراین از نظر آماری معنی‌دار است. یعنی: "بازده حقوق صاحبان سهام بر خوانایی گزارش‌های مالی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد."

جدول ۵. نتایج آزمون مدل دوم پژوهش

$Readability = \beta_0 + \beta_1 EVA_{it} + \beta_2 MVA_{it} + \beta_3 CVA_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 AGE_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \epsilon_{it}$				
$P-Value$	آماره t	انحراف معیار	مقدار ضریب	متغیر
$۰/۰۰۰۱$ ***	۲۷/۹۹۱	$۰/۱۲۳$	۳/۴۴۳	ثابت مدل
$۰/۰۰۰۱$ ***	۴/۳۵۲	$۰/۱۲۵$	$۰/۵۴۶$	ارزش افزوده اقتصادی
$۰/۰۰۰۱$ ***	۳/۸۱۵	$۰/۱۱۴$	$۰/۴۳۵$	ارزش افزوده بازار
$۰/۰۲۳$ ***	۱/۵۲۱	$۰/۲۱۳$	$۰/۳۲۴$	ارزش افزوده نقدی
$۰/۴۳۵$	$۰/۸۰۰$	$۰/۰۰۵$	$۰/۰۰۴$	اندازه
$۰/۳۲۴$	۱/۱۱۱	$۰/۰۰۹$	$۰/۰۱۰$	سن
$۰/۴۳۲$	$۰/۸۱۸$	$۰/۰۱۱$	$۰/۰۰۹$	اهرم مالی
$۰/۸۶۰$	ضریب تعیین			
$۰/۸۵۶$	ضریب تعیین تعدیل شده			
$(۰/۰۰۰۱$ ***)	$۱۱۲/۰۰۹$	آماره F		
$۱/۷۶۸$	آماره دوربین-واتسون			

*** معنی‌دار در سطح ۵ درصد،

منبع: یافته‌های تحقیق

طبق جدول (۵) مدل رگرسیونی با توجه به آماره F و $P-Value$ به دست آمده معنی‌دار است (چون $P-Value$ از سطح معنی‌داری $۰/۰۵$ کمتر است و بنابراین از نظر آماری معنی‌دار

است) که این موضوع بیانگر معنی‌دار بودن مدل است. همچنین ضریب تعیین مدل برابر ۰,۸۶۰ است که نشان می‌دهد ۸۶,۰ درصد تغییرات متغیر وابسته خوانایی در اثر متغیرهای مستقل و کنترلی است که میزان قابل قبولی است. در ادامه برای تعیین اثر هر یک از این متغیرها، آزمون معنی‌داری ضرایب انجام می‌شود.

با توجه به ضریب ارزش افزوده اقتصادی (EVA) در مدل رگرسیونی که برابر با ۰,۵۴۶ می‌باشد و چون $P-Value$ از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین از نظر آماری معنی‌دار است یعنی: "ارزش افزوده اقتصادی بر خوانایی گزارش‌های مالی تاثیر مثبت و معنی‌داری دارد."

با توجه به ضریب ارزش افزوده بازار (MVA) در مدل رگرسیونی که برابر با ۰,۴۳۵ می‌باشد و چون $P-Value$ از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین از نظر آماری معنی‌دار است یعنی: "ارزش افزوده بازار بر خوانایی گزارش‌های مالی تاثیر مثبت و معنی‌داری دارد."

با توجه به ضریب ارزش افزوده نقدی (CVA) در مدل رگرسیونی که برابر با ۰,۳۲۴ می‌باشد و چون $P-Value$ از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین از نظر آماری معنی‌دار است یعنی: "ارزش افزوده نقدی بر خوانایی گزارش‌های مالی تاثیر مثبت و معنی‌داری دارد."

جدول ۶. نتایج آزمون مدل سوم پژوهش

$READABILITY = \beta_0 + \beta_1 QTobin_{it} + \beta_2 P/E_{it} + \beta_3 SIZE_{it} + \beta_4 AGE_{it} + 5LEV_{it} + \varepsilon_{it}$				
$P-Value$	آماره t	انحراف معیار	مقدار ضریب	متغیر
۰/۰۰۰۱ ***	۲۲/۹۲۴	۰/۱۴۵	۳/۳۲۴	ثابت مدل
۰/۰۰۰۱ ***	۳/۸۶۶	۰/۴۳۴	۱/۶۷۸	کیو توبین
۰/۰۰۰۱ ***	۵/۰۳۷	۰/۱۰۹	۰/۵۴۹	قیمت به سود
۰/۴۳۵	۰/۸۰۰	۰/۰۰۵	۰/۰۰۴	اندازه
۰/۳۹۰	۱/۱۰۰	۰/۰۱۰	۰/۰۱۱	سن
۰/۵۶۰	۰/۹۲۳	۰/۰۱۳	۰/۰۱۲	اهرم مالی
۰/۷۸۰	ضریب تعیین			
۰/۷۶۸	ضریب تعیین تعدیل شده			
(۰/۰۰۰۱ ***)	۱۳۴۰/۳۲	آماره F		
۱/۹۰۸	آماره دوربین - واتسون			

*** معنی‌دار در سطح ۵ درصد،

منبع: یافته‌های تحقیق

طبق جدول (۶) مدل رگرسیونی با توجه به آماره F و P -Value به دست آمده معنی دار است (چون P -Value از سطح معنی داری $0/05$ کمتر است و بنابراین از نظر آماری معنی دار است) که این موضوع بیانگر معنی دار بودن مدل است. همچنین ضریب تعیین مدل برابر $0,780$ است که نشان می‌دهد $78,0$ درصد تغییرات متغیر وابسته خوانایی در اثر متغیرهای مستقل و کنترلی است که میزان قابل قبولی است. در ادامه برای تعیین اثر هر یک از این متغیرها، آزمون معنی داری ضرایب انجام می‌شود.

با توجه به ضریب کیو توین (Q) در مدل رگرسیونی که برابر با $1,678$ می‌باشد و چون P -Value از سطح معنی داری $0/05$ کمتر است، بنابراین از نظر آماری معنی دار است یعنی: "کیو توین بر خوانایی گزارش های مالی تأثیر مثبت و معنی داری دارد." با توجه به ضریب قیمت به سود (P/E) در مدل رگرسیونی که برابر با $0,549$ می‌باشد و چون P -Value از سطح معنی داری $0/05$ کمتر است، بنابراین از نظر آماری معنی دار است یعنی: "قیمت به سود بر خوانایی گزارش های مالی تأثیر مثبت و معنی داری دارد."

بحث و نتیجه گیری

شرکت‌هایی با عملکرد ضعیف تمایل دارند این واقعیت را از طریق پیچیده کردن روایی اطلاعات پنهان کنند. فرض بر این است که اگر درآمد فعلی گذرا باشد، یا اگر درآمد ناخوشایند ماندگار باشد، مدیران بر اساس تئوری مبهم سازی مدیریت، انگیزه دارند که روایی اطلاعات حسابداری را برای خواندن سخت‌تر کنند. به طور مشابه، شرکت‌هایی که عملکرد فعلی و آینده بهتری دارند ممکن است اطلاعات پیچیده کمتری را فاش کنند، که باعث کاهش هزینه‌های پردازش اطلاعاتی آنها می‌شود. مدیران درگیر در اقداماتی که به حداکثر رساندن منافع شخصی (انگیزه) خود یا در تلاش برای رسیدن به یک معیار فرصت طلبی هستند، ممکن است افشای روایی پیچیده‌ای را ارائه دهند.

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش نشان می‌دهد با توجه به منفی بودن ضرایب متغیرهای بازده دارایی و سود هر سهم، هر چقدر بازده داراییها و سود هر سهم شرکتها منفی باشد، نشان دهنده عملکرد ضعیف شرکتهای بورسی مورد مطالعه در بازار سرمایه ایران بوده و با توجه به تئوری مبهم سازی مدیریت، تمایلی به ارائه اطلاعات پیچیده و در نهایت موجب خوانایی کم گزارش

های مالی خواهد شد. بررسی متغیر بازده حقوق صاحبان سهام در فرضیه اول نیز نشان می‌دهد که این متغیر تاثیر مثبت و معنی داری بر خوانایی گزارش های مالی دارد. افزایش میزان بازده حقوق صاحبان سهام، موجب افزایش خوانایی خواهد شد. این یافته ها براساس داده های شرکتهای نمونه مورد بررسی در بورس اوراق بهادار تهران بدست آمده و نتایج فرضیه اول پژوهش، با یافته های دسوزا و همکاران (۲۰۱۹) مطابقت دارد.

یافته های حاصل از بررسی آزمون فرضیه دوم هم نشان می‌دهد شاخص های اقتصادی نظیر ارزش افزوده اقتصادی، بازار و نقدی، اثر مثبت و معنی داری بر خوانایی گزارش ها دارند و نتایج نشان می‌دهند که شرکتهای مورد بررسی در شاخص های عملکرد مثبت و مطلوب، تمایل به افزایش خوانایی و شفافیت بالاتر گزارش ها دارند. شاخص های ارزش افزوده اقتصادی محاسبه شده در شرکت های نمونه نشان می‌دهد که ارزش شرکت مستقیماً به عملکرد مدیریت بستگی دارد. متغیر دیگر در رویکرد اقتصادی، ارزش افزوده بازار است که از تفاوت میان ارزش بازار شرکت و سرمایه به کار گرفته شده بدست می‌آید. سنجش این معیارها، با توجه به ضرایب مثبت در مدل، نشان می‌دهد که تاثیر مثبت و معنی داری بر میزان خوانایی گزارش های مالی دارند.

در فرضیه سوم پژوهش از معیار های ترکیبی بازار و حسابداری استفاده شده است، نتایج آزمون نشان می‌دهد که با توجه به مثبت بودن ضرایب در مدل رگرسیونی، نسبتهای Qتوبین و قیمت به سود تاثیر مثبت و معنی داری بر خوانایی دارند. بالا بودن مقدار این نسبتها نشان دهنده عملکرد مطلوب شرکتهای مورد بررسی بورسی بوده و باعث افزایش خوانایی و شفافیت روایی اطلاعات مالی می‌شود. با توجه به بعضی از کاستی ها که در اطلاعات حسابداری، مالی و اقتصادی برای ارزیابی عملکرد شرکتهای وجود دارد. دادهای نلفیقی، یکی از بهترین رویکردهای اندازه گیری عملکرد می‌باشد. زیرا در آن ترکیبی از اطلاعات حسابداری (ارزش های تاریخی) و ارزش های بازار استفاده می‌شود.

مطابق نتایج پژوهش، انتظار می‌رود عملکرد بهتر شرکت های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران، در قالب متغیرهای اقتصادی و حسابداری، باعث خوانایی و شفافیت اطلاعاتی در گزارش های مالی گردد و تصمیم گیری برای سرمایه گذاران تسهیل گردد. در حقیقت شرکتهایی که

شاخص‌های اقتصادی و حسابداری بهتری دارند موجب می‌شود که گزارش‌های مالی آن‌ها از قابلیت فهم بهتری برای استفاده‌کنندگان برخوردار باشد. و در نتیجه گزارش‌های مالی خواناتر باشند. در فرآیند پژوهش، شرایطی وجود دارد که خارج از کنترل پژوهشگر است، ولی به طور بالقوه می‌تواند نتایج پژوهش را تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به حجم زیاد گزارش‌های مالی، بررسی کامل متون میسر نشد، از طرفی تاکنون نرم‌افزاری جامع و هوشمند جهت بررسی خوانایی متون فارسی طراحی نشده است. از این رو به کمک کدنویسی به زبان PHP زمینه اندازه‌گیری خوانایی فراهم شد که با توجه به دردسترس نبودن دیکشنری‌ای در خصوص تعداد هجاء‌های کلمات فارسی، به ناچار تعریف کلمات پیچیده از کلمات ۳ هجائی به کلمات ساخته شده از ۶ حرف یا بیشتر تغییر یافت.

با توجه به اهمیت موضوع خوانایی در بحث گزارشگری مالی و تأثیر اطلاعات اقتصادی و حسابداری، به تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری پیشنهاد می‌شود رهنمودهای لازم برای انتشار گزارش‌های مالی شفاف برای استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی را تدوین نمایند. شاید بتوان انتظار داشت با ارائه گزارش‌های مختصر (از نظر تعداد صفحات و تعداد کلمات) و با حجم کمتر از سوی شرکت‌های بورسی، زمینه لازم برای ترغیب مطالعه چنین گزارش‌هایی از سوی سرمایه‌گذاران بازار سرمایه ایران فراهم شود و در سایه محتوای اطلاعاتی آنها، بتوان خوانایی گزارش‌های مالی شرکت‌ها را افزایش داد. در حقیقت ترغیب شرکت‌ها برای انتشار گزارش‌های مالی خوانا از طریق استانداردهای لازم، گام مهمی برای تقویت شفافیت اطلاعاتی شرکت‌ها و افزایش کارایی تخصیص منابع از سوی سرمایه‌گذاران محسوب می‌شود. به سازمان بورس و اوراق بهادار تهران نیز پیشنهاد می‌شود با ایجاد راهکارهایی برای افزایش خوانایی گزارشگری مالی شرکت‌ها از جمله الزام شرکت‌ها به ارائه‌ی فایل ورد گزارش‌ها و استفاده از جملات ساده‌تر در متن گزارش‌های مالی، در راستای محدود ساختن رفتار فرصت‌طلبانه مدیران بر حسب اجرای هر چه بیشتر اصول مسئولیت اجتماعی و تأثیر آن بر ویژگی‌های شرکت و محسوس‌تر نمودن مؤلفه‌های خوانایی گزارشگری مالی اقدام گردد.

به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌گردد با توجه به نتایج پژوهش، موارد ذیل را در پژوهش‌های خود مورد بررسی قرار دهند:

۱. در حوزه حسابداری اثر معیارهای ریسک حسابداری را بر خوانایی گزارش‌های حسابداری مورد آزمون قرار دهند.
۲. در معیارهای حسابداری، ارتباط متغیرهای دیگر مانند نرخ رشد و نرخ بازده فروش را با خوانایی بررسی نمایند.
۳. پیشنهاد می‌شود که از رویکردهای مدیریت مالی مثل نسبت سود تقسیمی و یا از مدل‌های قیمت‌گذاری دارایی‌های سرمایه‌ای استفاده کرده و ارتباط آنها را با خوانایی گزارش‌ها بررسی کنند.

منابع

- احمدی، آمنه؛ قائمی، محمدحسین. (۱۳۹۷). مدیریت سود واقعی و خوانایی گزارشگری مالی. پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، ۷(۱۳): ۴۵-۷۲.
- بشیری منش، نازنین؛ صمیمی، امین. (۱۴۰۰). خوانایی متن صورتهای مالی و استراتژی‌های حساب‌برسان در مواجهه با ریسک حسابرسی. فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۱۱(۳۹): ۱۹۱-۱۶۹.
- رحمانی، علی؛ بشیری منش، نازنین. (۱۳۹۳). مروری بر ادبیات افشاء اطلاعات در ایران. پژوهش‌های حسابداری، ۴(۳): ۳۷-۶۷.
- شریعت پناهی، سیدمجید. (۱۳۸۲). ارزیابی عملکرد شرکت‌ها و سازوکارهای کنترل رفتار مدیران: دیدگاه نظریه نمایندگی، مطالعات حسابداری، ۲(۱): ۸۵-۱۰۸.
- صفری گرایلی، مهدی؛ رضائی پسته نوئی، یاسر. (۱۳۹۸). استراتژی تجاری و خوانایی گزارشگری مالی. حسابداری مالی، ۱۱(۴۲): ۱۳۰-۱۵۰.
- محسنی، عبدالرضا؛ رهنمای رودپشتی، فریدون. (۱۳۹۵). عملکرد مالی و کارکردهای مدیریت لحن نوشتار در گزارشگری مالی. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۹(۴): ۲۹-۴۸.
- حسن زاده، شادی؛ مجتهد زاده. (۱۳۸۷). رابطه ارزش افزوده بازار با معیارهای ارزیابی عملکرد مبتنی بر مدل‌های اقتصادی و حسابداری. فصلنامه بورس اوراق بهادار، ۱(۲): ۱۴۷-۱۷۸.
- نوروزی، محمد؛ آذین فر، کاوه؛ عباسی، ابراهیم؛ داداشی، ایمان. (۱۳۹۹). طراحی مدل و ارزیابی نقش تعدیلی توانایی مدیریت بر رابطه بین خوانایی گزارشگری مالی و هزینه نمایندگی. پژوهش‌های حسابداری مالی، ۱۲(۱): ۱-۱۸.
- یوسفوند، داوود؛ محمدی، محمد؛ یوسفوند، ذبیح‌الله. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر خوانایی گزارشگری مالی بر اجتناب مالیاتی و کیفیت اقلام تعهدی. مطالعات حسابداری و حسابرسی، ۱۰(۳۹): ۱۱۱-۱۲۶.

References

- Abernathy, J.L; Guo, F; Kubik, T.R. & Masli, A.(2018). Financial statement footnote readability and corporate audit outcomes. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 38(2): 1-26
- Ajina, A. & Laouiti, M. & Msolli, B. (2016). Guiding through the Fog: Does annual report readability reveal earnings management? *Research in International Business and Finance*, 38: 509-516.
- Ahmadi, A. & M, H. Ghaemi. (2018). Real Profit Management and Readability of Financial Reporting. *Applied Research in Financial Reporting*, 7(13): 45-72. (In Persian).

- Asay, H.S; Libby, R. & Rennekamo, K. (2018). Firm performance, reporting goals, and language choices in narrative disclosures. *Journal of Accounting and Economics*, 65(2-3), 380-398.
- Bashirimanesh, N. & Samimi, A. (2020). Readability of Financial Statements and Auditor Strategies to deal with Audit Risk. *Empirical Research in Accounting*, 11(39):37-69. (In Persian).
- Bloomfield, R. (2002). The "Incomplete Revelation Hypothesis" and Financial Reporting. *Accounting Horizons*, 16(3), 233-243.
- Cohen, D. & P. Zarowin. (2010). Accrual-based and Real Earnings Management Activities around Seasoned Equity Offerings. *Journal of Accounting and Economics*, 50, 2-19.
- De Souza, J.A.S, Rissatti, J.C, Rover, S. & Borba, J.A. (2019). The linguistic complexities of narrative accounting disclosure on financial statements: An analysis based on readability characteristics. *Research in International Business and Finance*, 48, 59-74.
- DuBay, W. H. (2004). The principles of readability. Impact Information. <https://doi.org/10.1.1.91.4042>
- Guay, W; Samuels, D; & Taylor, D. (2016). Guiding through the Fog: Financial statement complexity and voluntary disclosure. *Journal of Accounting and Economics*, 62(2-3), 234-269
- Grossman, S. & Stiglitz, j. (1980). On the Impossibility of Informationally Efficient Markets. *The American Economic Review*, 70, 393-407.
- Hasan, M. M. (2017). Managerial ability, annual report readability and disclosure tone. Available at SSRN:<https://ssrn.com/abstract=295135>
- Hasanzadeh, S. & V. Mojtahedzadeh. (2008). The Relationship between Market Value Added and Performance Evaluation Criteria Based on Economic and Accounting Models. *Quarterly Journal of the Stock Exchange*, 1(2): 147-178. (In Persian).
- Hall, J.H. & Brummer, L.M. (1999). The Relationship between the Market value of a Company and Internal Performance Indicators. *Management Dynamics*, 8(3), 47-68
- Jones, M. J. (1988). A Longitudinal Study of the Readability of the Chairman's Narratives in the Corporate Reports of a UK Company. *Accounting and Business Research*, 18(72), 297-305.
- Li, F. (2008). Annual report readability, current earnings, and earnings persistence. *Journal of Accounting and Economics*, 45(2-3), 221-247.
- Lo, K; Ramos, F; & Rogo, R. (2017). Earnings management and annual report readability. *Journal of Accounting and Economics*, 63(1), 1-25.
- Mohseni, A. & F. Rahnamay Roodposhti. (2016). Financial Performance and Writing Tone Management in Financial Reporting. *Empirical accounting research*, 9(4):29-48. (In Persian).
- Norouzi, M, K. Azinfar, E. Abbasi. & I. Dadashi. (2020). Modeling and Evaluating the Modifying Role of Management Ability on the Relationship between Financial Reporting Readability and Representation Costs. *Financial Accounting Research*, 12(1): 1-18. (In Persian).

- Rahmani, A. & N. Bashiri Manesh. (2014). A Review of Information Disclosure Literature in Iran. *Accounting Research*, 4(3):37-67. (In Persian).
- Safari gerayyli, M. & Y. Rezaei Pitenoei. (2019). Business strategy and financial reporting readability. *Quarterly financial accounting journal*, 11 (42):130-150. (In Persian).
- Schroeder, N. & Gibson, C.G. (1990). Readability of Management's Discussion and Analysis. *Accounting Horizons*, 4(4), 78-87.
- Shariat Panahi S.M. (2003). Evaluating the performance of companies and mechanisms to control the behavior of managers: The view of agency theory. *Quarterly Journal of Accounting Studies*, 2(1):85-108. (In Persian).
- Smith, M; & Taffler, R. (1992). Readability and Understandability: Different Measures of the Textual Complexity of Accounting Narrative. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 5(4), 84-98.
- Stewart, S. (1991). *The quest for value*, New York: Harper-collins
- Yousefund, D, Mohammadi, M. & Z. Yousefund. (2021). Investigating the effect of financial reporting legibility on tax avoidance and quality of accruals. *Accounting and Auditing Studies*, 10(39): 111-126. (In Persian).

COPYRIGHTS

This is an open access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی